

MLJETSKI STATUT IZ 1345. GODINE I MLJETSKI ZBOR I RAZNE ODLUKE UMOLJENIH, NAREDBE GOSPODE MALOG VIJEĆA I GOSPODE ZDRAVSTVENIH NADZORNIKA OD 1774. – 1782.



The Statute of Mljet of 1345 and the Council of Mljet and miscellaneous decisions by the Senate, commands of the gentlemen of the Minor Council, and the gentlemen health inspectors of 1774-1782

Džaja, P., K. Severin., D. Agičić, Ž. Grabarević, M. Benić

Sažetak

56

Čini se da je na otoku Mljetu bio veći broj različitih vrsta domaćih životinja. U više odredbi Statut propisuje uzgoj stoke i njezin odnos prema obrađenim poljima, vinogradima, načinu njezina iskorištavanja, vaganju i prodaji mesa i sira, ali i kazne za učinjenu štetu u poljima i vinogradima. U Statutu su 22 članka posvećena životinjama od čega je pet članaka posvećeno krađi životinja, šest članaka ispaši životinja, tri članaka odnose se na štete od životinja i njihove naknade te jedan članak na davanje životinja. Jedan članak odnosi se na vagu i vaganje životinjskih proizvoda te šest članaka na prodaju mesa i sira. Od 1774. do 1782. g. doneseno je devet odredbi koje se odnose na životinje i proizvode životinjskog podrijetla. Od toga se šest članaka odnosi na način držanja životinja, to jest vođenje životinja u Vodice, zabranu boravka životinja u vinogradima, obrađenom zemljištu i šumama, uz propisan način naknade štete i plaćanja kazne. U ovom se dijelu navodi obvezno posjedovanje torova i pastira koji nisu mogli biti mlađi od 14 godina. Isto tako se propisuje klanje i način prodaje te cijena domaćeg i uvoznog mesa.

Ključne riječi: Mljetski statut, životinje, životinjski proizvodi

Abstract

It seems that on the Island of Mljet there was a large number of species of domestic animals. Several provisions of the Statute prescribe how to raise livestock, and their relationship to arable fields and vineyards, how the animals could be used, weighing and selling meat and cheese, but also penalties for causing damage in fields and vineyards. In the Statute there are 22 articles devoted to animals, of which five are related to theft of animals, six to pasturing animals, three to damage caused by animals and compensation for it, and one article to giving animals. One article is about scales and weighing animal products, and six articles about selling meat and cheese. From 1774

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., docent, dr. sc. Željko GRABAREVIĆ, dr. med. vet., redoviti profesor, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Damir AGIČIĆ, dr. med. vet., Veterinarski ured Slavonski Brod; dr. sc. Marijan BENIĆ, dr. med. vet., spec. medicinske sanitacije, SANATIO d.o.o.

to 1782 nine provisions were adopted relating to animals and products of animal origin. Of these, six articles relate to how to keep animals, that is taking animals to Vodice, and prohibition of keeping animals in vineyards, cultivated land and forests, with the prescribed form of compensation and payment of fines. This part also mentions that it is compulsory to have a fold and a shepherd, who cannot be younger than 14 years of age. It also prescribes ways of slaughtering animals, and the sale and prices of local and imported meat.

Key words: Statute of Mljet, animals, animal products

Najstariji poznati stanovnici otoka Mljeta su Iliri, kasnije na otok dolaze Rimljani, da bi ga u 9. stoljeću naselili Hrvati (pleme Neretvani). U 11. st. Mljet je pod vlašću Zahumlja koji će 1151. g. biti darovan benediktincima. Godine 1165. Mljet sa Zahumljem dolazi pod vrhovnu vlast Raške, srpske države, ali i dalje ostaje pod neposrednom upravom benediktinskog samostana. Od 1254. do 1272. korčulanski knezovi ovladali su samo zapadnim dijelom Mljeta, a dogovorom Dubrovačke Republike i Venecije iz 1338. g. riješeno je da otok pripadne opatu, svećenicima i samostanu sv. Marije Mljetske. Na Mljetu imamo trostupnost vlasti, državu – Mletačku Republiku, unutar nje autonomnu dubrovačku komunu unutar koje je lokalna otočna samoupravna mljetska komuna. Mletačka Republika kreira propise za čitavo državno područje, autonomna dubrovačka komuna kreira svoje odredbe – statute, a mljetska zajednica usvaja i primjenjuje naredbe za svoje područje otoka. Petrinović (2002.) piše da, nažalost, nije sačuvan izvorni primjerak statuta iz 1345. g., ali su sačuvani kasniji tekstovi u kojima je izvorni tekst. Najstariji dosad poznati sačuvani primjerak potječe iz 15 st., pisan arhaičnim talijanskim jezikom. Taj su pravni dokument austrijske vlasti odnijele iz Arhiva Dubrovačke Republike, ili 1818. ili 1833. g., kada je odnesena velika količina građe. Veći dio arhivske građe vraćen je poslije Prvoga, te dijelom poslije Drugoga svjetskog rata, ali ovaj se statut i dalje čuvao u knjižnici Vrhovnog suda u Beču, dakle nije vraćen. Tek 19. siječnja 1990. g. ovaj pravni akt biva predan tadašnjem predstavniku Povijesnoga dubrovačkog arhiva u Zagrebu. No, zbog oštećenosti korica on ostaje na nužnoj restauraciji u Zagrebu i tek u ljeto 1995. g. biva dopremljen u Dubrovnik. Pojedine odredbe iz Mljetskog statuta, koje se odnose na životinje i proizvode životinjskog podrijetla, opisuju Džaja i suradnici (2014.a i b i 2015.a i b).

U Mljetskom statutu regulirana je krađa stoke. Tako, ako netko pronevjerom, ili potajnom prijevaram, ili silom otme ili oduzme nekomu vola, kravu ili druge životinje, jednu ili više njih, pa ih da prodati, plaća općini 10 perpera globe, a njihovu vlasniku treba podmiriti nastalu štetu. Osim navedenih kazni

počinitelj je mogao biti progan (čl. 7.). Isti statut regulira da svatko tko ukrade neku stvar na otoku mora platiti četverostruko (čl. 8.). Nadalje, naređeno je da svatko tko ukrade ovcu, kozu, janjca, kozlića, brava, ovna ili jarca mora za svaku životinju platiti deseterostruko, a vlasniku se po njegovoj zakletvi vjeruje koliko vrijedi ukradena životinja. Vlasnik je od te naknade dobio naknadu štete, a preostali dio kazne išao je, po jednu trećinu, mljetskoj općini, vlasniku životinja i čuvaru, ako se po njihovu iskazu doznala istina o krađi (čl. 9.). Ovim je statutom regulirana krađa krava i volova (čl. 10. i 11.). Tako, ako netko ukrade kravu, mora platiti četverostruko, a svaka se krava računa po 2 perpera, osim ako je bila mlađa od godinu dana, kada se procjenjuje na 10 groša. Navodi se da obeštećenje krave mora biti onako kako je naprijed navedeno za druge životinje. Ako bi tko ukrao vola ili više njih, plaćao je dvostruku kaznu čiju je vrijednost procjenjivao vlasnik životinja.

Svi pašnjaci na otoku Mljetu bili su zajednički svim stanovnicima. Jedino ako bi tko obrađivao zemlju ili vinograde svoje očevine, to je pripadalo njemu i njegovim potomcima. Nitko nije smio krčiti šumu na toj očevini bez odobrenja njezina vlasnika, a u suprotnom se plaćala globa od 6 perpera za svakog čovjeka i za svaki put (čl. 17.). Nadalje, naređeno je da nitko ne smije pasti životinje u vinogradima spomenutog otoka ni iz kakvog razloga pod prijetnjom kazne od 3 groša, svaki put uz nadoknadu štete vlasniku vinograda, koju procjenjuju časnici ljudi (čl. 18.). Isto tako, bilo je propisano da ni jedan Mljećanin ne smije držati stoku ni jednoga stranca pod prijetnjom kazne od 25 perpera (čl. 49.). Naređeno je da se nitko ne smije usuditi pasti stoku na samostanskim zemljištima niti na otočićima rečenog samostana bez dopuštenja opata ili njegova zastupnika. Počinitelj ove naredbe plaćao je 1 perper te je nadoknadio štetu (čl. 51.). Onaj tko ima svoju vlastitu stoku nije mogao na Velikom otoku napasati više od 100 jaraca ili koza. Ako bi dva brata bila nepodijeljena, mogla su napasati zajedno 100 svojih živina i ništa više, a od ostalih životinja, tj. ovaca i ovnova, u istoj količini pod prijetnjom kazne od 10 perpera općini

i gubljenja spomenutog viška, tj. stoke iznad broja 100. Za svakih 100 jaraca ili koza davala se općini jedna životinja svake godine kad bude potrebno za službu (čl. 57.). Svaki vlasnik u svom žitu može uhvatiti do dvije ili tri životinje ako bi po njemu pasle, ubiti ih i donijeti te pokazati mljetskim sucima. Polovicu od ulova životinja dobivali su suci, a drugu polovicu vlasnik žita prema donesenoj procjeni (čl. 60.). Kasnije, 1494. g., naređeno je da se na Mljetu mora plaćati ispaša stoke po 3 dinarića za svaku životinju, jednako i bez razlike za sva sela i zaseoke (čl. 69. od 8. srpnja 1494.).

Potpuno se vjerovalo procjeniteljima polja kad dođu procijeniti štete na zemljištima te su onom tko je počinio štetu mogli iz kuće uzeti dobar zalog, a u slučaju zaključavanja kućnih vrata mogli su ih razbiti i uzeti dobar zalog. Procijenjena šteta morala se dati vlasniku te se isto toliko se moralo platiti procjeniteljima za njihov trud, i ne više (čl. 50.). Od 7. svibnja 1536. g. siromašni se stanovnici oslobađaju davanja jedne životinje tjedno knezu, a od 18. svibnja 1556. g. vlasnik životinja koje naprave štetu u vinogradu potpada pod kaznu od 25 perpera uz nadoknadu štete. Od 2. lipnja 1618. g. dubrovački knez i vijećnici odlučuju da je zabranjeno prelaziti preko zasađenih i zasijanih površina sa životinjama. Mljetskim statutom regulirana je prodaja životinja, tako je svatko na Mljetu mogao kupiti životinje. Ako čovjek ne bi našao vlasnika koji ih prodaje, mogao je uzeti jednu životinju, i ne više, i ostaviti mu 6 groša za nju. U slučaju da je uzeo više bez kupnje, morao je platiti globu od 6 perpera (čl. 61.).

Proizvodi životinjskog podrijetla

Naređeno je da svatko tko prodaje sir ili meso mora držati kantarić od 11 libra manje 2 unče i libru od 13 unča dobre mjere. Tko bi to prekršio, plaćao je općini 30 groša (čl. 63.). Tako nitko nije smio prodavati meso, već na vagi od 18 unča: prvo govede meso po 6 novčića (dinarića) libra, kozje meso po 5 novčića, bravlje i ovčje meso po 5 novčića, meso jarca škopca i meso kaštradinu po 6 novčića. Ako bi netko prekršio tu naredbu, plaćao je 5 perpera, polovicu općini, a polovicu samostanu (čl. 66.). Nitko nije smio prodavati sir izvan otoka pod prijetnjom globe od 5 perpera (čl. 68.). Dana 7. listopada 1447. g. propisuje se način prodaje sira i mesa. Po toj naredbi nitko nije smio prodavati sir i meso osim vagom od 13 unča, najprije kaštradinu po 10 folara, meso jarca škopca po 8 folara, kozje meso, govedinu i ovčetinu po 7 folara za libru i sir po 3 groša za pezar. Tko je prodavao drugačije ili je imao drugačije mjere, plaćao je kaznu. Isto tako, meso se moglo

prodavati samo u mesnici. Dana 20. kolovoza 1940. naređuje se da svi moraju dobivati svoje nadarbine, i od mesa svih volova koji budu zaklani. Dana 20. ožujka 1547. g. donesena je Uredba o daći mesa od krupnih i sitnih životinja. Prema njezinim odredbama ni jedan dvornik ovog otoka ne smije uzeti jezik ni jednog vola u mesnici. Onaj tko kolje krupnu životinju morao je dati općini 2 groša za svaku krupnu životinju, a onaj tko s Mljeta odvede sitnu životinju za klanje plaćao je općini 10 novčića. Ako se nešto zakolje za svadbu, milostinju ili zbog bolesti, bez obzira na to je li u pitanju krupna ili sitna životinja, nije obvezna spomenuta daća.

Mljetski zbor i razne odluke od 1774. do 1782.

Tko god je zaklao kozlića ili janje za prodaju, od mesa zaklane životinje morao je prodati župniku i kancelaru ovoga otoka prije negoli ostalima, pod prijetnjom kazne od 5 perpera za popravke dvora (čl. 12.). Godine 1774. donosi se propis po kojemu nitko ne smije voditi životinje u Vodice, pod prijetnjom kazne od 5 perpera za svaki put za popravke dvora (čl. 13.), a svaki vlasnik životinja koji nema torove ili ograđene pašnjake mora ih napraviti u svom dvorištu (zaseoku) u roku od mjesec dana, te svaku večer mora zatvoriti svoju stoku od 18. listopada do 20. srpnja. Neispunjavanjem naređenoga prijavljeni prijestupnik i sva njegova stoka morali su upasti u kaznu o krijumčarenju, od čega se polovica davala prijavitelju, a druga je polovica bivala izložena na prodaju od čije je naplate gotovina slana u vojničku blagajnu u Dubrovniku (čl. 14.). Isto tako, nitko nije bio ovlašten dopustiti da njegova stoka u ma koje vrijeme i sezonu uđe u obrađena i pripremljena zemljišta za obradu na otoku. Gospodari i vlasnici spomenutih obrađenih zemljišta, kad spaze da je životinja u njih ušla, imaju ovlaštenje ubiti je a da nikomu ne polažu račune ni objašnjenje, osim što tim nije obuhvaćena velika i krupna stoka, tj. magarci i volovi. Ako bi oni počinili štetu na spomenutim zemljištima, gospodari i vlasnici tih zemljišta morali bi prijaviti sudu da im šteta bude plaćena, a osuđeni vlasnik mora povrh toga platiti i kaznu (čl. 15.). Tko god posjeduje stoku sitnog ili krupnog zuba, mora držati vlastitog pastira, ne mlađeg od 14 godina, da je čuva, i to pod prijetnjom kazne prekršitelja od dva mjeseca zatvora u gradu svake godine u kojoj bi držao pastira mlađeg od 14 godina (čl. 16.). Isto tako, tko bi god u svojim usjevima našao tuđu stoku kako ih oštećuje, mogao ju je ubiti i uzeti meso prema odredbi Statuta, to jest samo onda kada ona nanosi štetu u usjevima (čl. 17.). Nadalje, propisuje se da cijena ili prodaja mesa od stoke s ovog otoka

ne može biti viša negoli u gradu prema odgovarajućim sezonama. Meso od uvezenih životinja prodavalo se za četvrtinu groša veću cijenu po jednoj oki negoli je propisana cijena u Gradu. Meso s otoka i uvezeno meso moralo se staviti na prodaju na uobičajenim mjestima klanja po volji stanovnika otoka. Kazne ubrane od prekršitelja ove zabrane ustupane su u korist zajednice, a prijestupnik je kažnjavao s pet dana zatvora (čl. 18.). Kako je uobičajeno da svaka kuća svakog tjedna knezu daje po jednu životinju (brava po kući) te da su jednako oporezovani siromasi koji imaju mali broj stoke i vlasnici većeg broja stoke, napominje se da je to loš običaj zbog čega se mora promijeniti (čl. 20.). Propisano je da nitko ne smije pasti ni jednu vrstu stoke u državnoj šumi na otoku Mljetu pod prijetnjom kazne za prekršitelje za svu stoku koja bi ušla u šumu i osam dana zatvora na Mljetu (čl. 29.).

Literatura

- PETRINOVIĆ, I. (2002): Mljetski Statut. Književni krug, Zavičajni klub „Mljet“ Split –Dubrovnik.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, ANA DŽAJA i Ž. GRABAREVIĆ (2014): O životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla prema nekim srednjovjekovnim statutima – Način držanja i pašarenja – I. dio. Veterinarska stanica 45 (5) 355-367.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, ANA DŽAJA i Ž. GRABAREVIĆ (2014): Neki srednjovjekovni statuti o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla – Šteta na životinjama i od životinja, II. dio. Veterinarska stanica, 45;6; 425-436.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, ANA DŽAJA i Ž. GRABAREVIĆ (2015): Neki srednjovjekovni statuti o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla (III.a dio). Veterinarska stanica 46,1, 65-74.
- DŽAJA, P., K. SEVERIN, D. AGIČIĆ, ANA DŽAJA i Ž. GRABAREVIĆ (2015): Neki srednjovjekovni statuti o životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla (III.b dio). Veterinarska stanica 46, 2, 147-156.



EVILLE & JONES

Eville & Jones je vodeća veterinarska organizacija u Europi, sa sjedištem u Velikoj Britaniji, koja pruža veterinarske usluge službenih kontrola na području veterinarskoga javnog zdravstva, zdravlja i dobrobiti životinja. Više informacija o Eville & Jones dostupno je na web stranici www.eandj.co.uk.

Eville & Jones oglašava natječaj za poslove inspekcije životinja poslije klanja (Meat Hygiene Inspectors) i službene veterinare (Official Veterinarians), za rad u Engleskoj.

Zainteresirani kandidati trebaju ispunjavati sljedeće uvjete:

- doktor veterinarske medicine sa stručnim iskustvom ili bez iskustva,
- osnovno znanje engleskog jezika.

Kandidatima koji zasnuju radni odnos na raspolaganju je službeni automobil, telefon i računalo (laptop). Dodatna plaćena izobrazba zaposlenicima omogućit će se za inspektore i za službene veterinare, u skladu s radnim mjestom i iskustvom.

Zaposlenicima koji obavljaju poslove inspektora, nakon određenog vremena omogućit će se daljnja izobrazba za službenog veterinaru.

Detaljne informacije o radnim mjestima, uvjetima zaposlenja i radu u Velikoj Britaniji mogu se dobiti na sastanku s predstavnicima Eville & Jones, u Hotelu International, Miramarska 24, Zagreb, u srijedu 15. srpnja 2015., s početkom u 18.00 sati.

Također, na tom će sastanku biti tumač iz Hrvatske, s iskustvom rada na navedenim poslovima u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Molimo zainteresirane kandidate da svoj dolazak na sastanak obvezno potvrde na e-mail: djuro.majurdzic@zg.t-com.hr